books2ebooks.eu

Törneblad, Bengt Johan

Svar på den vigtiga frågan: kan uppenbart trycktvång finnas under uppenbar tryckfrihet? Ett offer åt vår tids liberala tryckfrihetsprinciper. =Anon=. Stockholm, 1817. Tryckt i Hedmanska boktryckeriet,

Stockholm
1817

e-böcker från ditt bibliotek av
eBooks on Demand

digitaliserad av
Kungliga Biblioteket
National Library of Sweden

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök*: Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra*: Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via http://books2ebooks.eulla boken.

- http://search.books2ebooks.eu/

TÖRNEBLAD, Bengt Johan
Statsv. Bo. Tryckfr. (13.) 1700-1829

SVAR

på den vigtiga frågan:

Kan uppenbart Tryck-tvång finnas under uppenbar Tryckfrihet?

Ett Offer åt vår tids liberala Tryckfrihetsprinciper.

Erst lebet für das Recht, dann sterbet für die Pflicht!

F. L. Z. Werner.

Stockholm, 1817.
Tryckt i Hedmanska Boktryckeriet,
Reger. Gatan, Qv. Vätan, Huset N:o 4.

Utdrag af Protocollet, hållit i Riksens Högl. Ständers TryckfrihetsCommitté, i Stockholm den 3 Aprill 1817.

Sedan Tryckfrihets-Committéns Ledamöter granskat den uti Protocollet för den 1:ste i denna månad nämnde Skrift, kallad: Svar på den vigtiga frågan: Kan uppenbart Trycktvång finnas under uppenbar Tryckfrihet? Ett offer åt vår tids liberala Tryckfrihetsprinciper; *stadnade Committén deröfver i det beslut: Att Committén anser den perioden af berörde Skrift, som begynnes med orden:* Desse äro 1:o stadgandet *&c. och slutas med orden:* olägenheter och äfventyr, *innefatta sådane framställningar, som, enligt* 3. §. 12. *Mom. af* 1812 *års Tryckfrihetslag kunna blifva åtal underkastade; hvarom bevis genom Protocolls-Utdrag Författaren skulle meddelas. Ut Supra.*

Ex Protocollo.
Jon. Ullberg.

Jean Paul, en Tysk, och på sätt och vis en Rysk — enligt min salig Tants vanliga refrain åt mig, när jag begick något skalkstrek, som ofta hände och händer mig än i dag: "Är du Rysk, pojke!" skrek hon; hvaraf man ser, att detta ord i Tants mun betydde detsamma som: *skalkaktig*— Jean Paul således, den skalkaktige Tysken, säger på ett ställe:

"Det låter kanske tänka och äfven försvara sig, att en Stat kan förbjuda sig *läsningen* af ett märkeligt verk: men kan den derföre förbjuda *tryckningen* deraf, och sålunda utsträcka läseförbudet öfver alla främmande Stater och Tider? Förutsätt ock, att alla samtida Stater hade samma behof af förbudet; hvadan få de

dock rättighet att beherrska kommande Tider dermed? . . . . En bok tillhör Menskligheten och hela Tiden, icke blott dess tillfälliga födelseort och födelseår; hon är, liksom en moralisk handling, tillkommen i Tiden, men icke för *den*, utan för *Evigheten*." O. s. v.

Jag skulle likväl vilja tro, och mången torde taga för gifvet, att detta Jean-Pauliserande (eller Jean-polissonnerie? —) är mindre *skalkaktigt*, än *narraktigt*, såvida vi alle veta, att man här i verlden *gör* ofantligen mycket, som man *icke kan*, hvaraf ock uppkommit det af vår Hjortsberg så excellent spelta ordspråket, "Man gör så godt man kan och icke som man vill"; d. v. s. man gör *derefter*. Jean Paul talar ock endast om en förbjudande *Stat*, och besinnar således icke den klara möjlighet, att en enda *menniska* kan förbjuda både läsning och tryckning, och sådant under den högtidligaste tryckfrihet,

utan att *Staten* dervid gör annat, än står beskedligt och *ser* derpå. "Den Kungen var *derefter*," sade Wallenstein till sin syster, efter hennes skryt, "att hon redan en gång gifvit Böhmen en kung." Så äfven härmed — man gör *derefter;* men emellertid blir det gjordt. Och emedan hela verldshistorien, ända ifrån Sauls tid, visar oss konungar, som regerat *derefter*, hjeltar som slagits *derefter*, statsmän som statisticerat *derefter*, o. s. v.; så vet jag ingen storhet, ingen hjeltebragd, ingen dygd, ingen dråplig gerning i verlden, som man ej på detta sätt kan *göra* — nemligen *derefter.*

Men deri har Jean Paul förträffligen rätt, då han frågar: "Hvi förbjöd man ej, i stället för tryckning, sjelfva Boktryckerikonsten? i stället för läsning af *vissa*, läsning af *alla* böcker?"

Ty hvad som alldeles ohjelpligen stöter det allmänna simpla menniskoförstån-

det, är — inconseqvensen, principlöshe-ten. Sådant visar sig, om vi blott jemföre Författarväsendet med till ex. Landtbruks-väsendet, hvilket går präktigt an, emedan begge kallas *yrken*, såsom flerestädes in-hämtas. Låt någon odla upp en vidsträckt, obrukad mark, låt honom använda en fler-årig kostnad och möda, till rothuggning, bergsprängning och aftappning af hundraåra träsk: och derunder till och med för sitt arbete lida hån och spott af personer, som aldragudomligast trifvas i träsken; an-tag nu, sedan allt detta vore gjordt, den fordom vilda onyttiga marken låge framför honom, förvandlad i ett blomstrande fält, och han som bäst och lifligast med sina vänner gladde sig åt sina händers verk — antag, att det funnes en makt som trädde upp och sade: "Jag belägger detta ditt fält med *qvarstad* för *vissa omständigheters* skull: du har väl nedlagt möda och kost-nad, men du får derför ingen ersättning; du har väl sått, men du får ej skära; fäl-

tet får ifrån denna stund ligga der." Hvad skulle man säga om en dylik seqvester? — Men just detsamma kan, när Censur finnes, hända en Auktor. Han skrifver i ett nytt och vigtigt ämne; d. ä. han uppodlar en vidsträckt, obrukad mark. Fördomarna, villfarelsen och den inbitna slendrianen äro de grofva rötter han borthugger, de bergmassor han undanspränger; dumheten, okunnigheten äro de stinkande träsk han aftappar. Hans bok är färdig; lätt och glad betraktar han henne, liksom odlaren sitt blomstrande fält. I denna boken ligger hans bästa bemödande för allmän sällhet, hon är honom såsom en son, den han sorgfälligt uppfostrat och om hvilken han derför hoppas något. Och låt nu Censorn komma och säga: "Jag belägger denna din bok med *qvarstad*," eller: "Du får ej trycka denna din bok, för *vissa omständigheters* skull: du har väl tänkt, men ingen får tänka detsamma" (eller kanhända säger Censorn: "du får platt icke tän-

ka i den saken," och betänker dervid icke sjelf, att tanken är evigt *fri*, och att en enda *tanke*, som löper man ifrån man, hvilket ingen Censor förmår hindra, kan möjligen vara tusen gånger betänkligare, än tusende med stora stilar tryckta *ord)* "du har väl sått, men ingen får skära; boken är från denna stunden min eller ingens, och jag lägger den till de öfriga packorna." —

Är ej i denna behandling, enligt naturrättens grunder, en lika naturlig obillighet, som det vore, att seqvestrera odlarens fält? Både fältet och boken äro ju ägarnes *egendom?* Således, och i stöd häraf, måste ju det ena kunna göras med lika rätt, eller orätt, som det andra. Ty att blott endera sker, är inconseqvent.

Likväl, der en sådan lag finnes, der är denna lag helig, så länge den är lag, och ingen dödlig har rätt att påminna något

mot verkställigheten, när *omständigheterna* fordra. Men der tillika finnes en rättighet, att yttra sig öfver sjelfva lagen såsom lag, der bör denna yttrande-rätt nyttjas: och det har alltid varit ansedt för våld, när samma rätt blifvit, mer eller mindre, förnärmad.

Dock, det yppersta bevis på orimligheten af Censur-inrättning, hvarunder den Svenska tanken jemväl några år tillbaka tvangs och suckade, framställer samme Jean Paul, när han säger, "att ingen Censor kan grunda rättigheten till förbud derpå, att han, ensamt och oinskränkt, har alla *Sanningar* i sitt våld." Ty om han det hade, "så vore ju allt skrifvande och all pröfning onödig, och i stället för nattvak, forskningar och bibliotheker, kunde man ju endast inställa sig hos Censorn, för att inhämta nödiga Sanningar." Ja hela saken, fortfar han, är "en allmänt erkänd dårskap,

det förutsättande nemligen, att Censorn endast skall förbjuda *villfarelser*, och följaktligen äga *Sanningar* i sitt våld." —

* * *
* *

Lycklige numera vi Svenskar, som hafve frihet att tala, tänka, och *fritt* trycka våra tankar. På detta öppna sätt kunne *vi* söka Sanningen. Också vet man hos oss, att hon på detta sätt bäst kan finnas, och för öfrigt, att hon, i hvad upplyst land som helst, icke kan motas, äfven genom någon utomordentlig åtgärd. Endast genom denna frihet kunne vi upplysa hvarandra, lära känna våra behof, vår ställning och vårt hopp. Vi vete ock, fastän Gud ske lof, ej af erfarenhet, att den upplysning spioner och örnatasslare gifva, är alltid lika misstänkt, som afskyvärd, och ledande antingen till vankelmod, eller villrådighet, eller

öfverilning, samt ändtligen, att allt detta kan leda till Don-Quixoteri.

Ännu en gång: Lycklige vi Svenskar!

Har någon af oss ett godt förslag, en god vilja, ett sant nit för sitt fädernesland, så kan han öppet träda fram dermed, utan farhåga att misskännas, missaktas eller censureras.

Men också är denna lycka så stor och dyrbar, att den ej nog heligt kan af oss vårdas. Ja, man vet i allmänhet ej skatta henne rätt, om man ej alltid föreställer sig det nesliga tillstånd hennes förlust medför. Men denna heliga vård består ej mindre deri, att *icke missbruka* Tryckfriheten: ty lagen träffar missbruken, och dem han ej kan straffa, botar hon sjelf, blott hon obehindradt får verka; utan förnämligast deri, att *fullkomligt bruka* henne. Och såsom, mig vetterligt, ingen annan i lag stadgad

rättighet begagnas blott *till hälften*, hvilket sätt att efterlefva lagar är lika fegt som löjligt; så vet jag icke något enda skäl, hvarföre den mest naturliga rättighet, tanke- och tryckfriheten, då den uttryckligen är genom lag tillåten, ensamt skulle underkasta sig frivilliga fjettrar, ensamt skulle begagnas blott till en liten del, och således till utseende endast finnas på papperet. Ja, jag ser intet hinder, hvarföre man ej i detta, som i alla andra fall, bör njuta sitt privilegium fullt ut till godo, och sålunda, i frågan om trycka, bör antaga följande, en stor Auktors maxim — "*högsta frihet utan brott.*"

En sådan grundsats anstår och är värdig *Svenskar*, som i tal, proclamationer och deputationer kallas "frie, friborne *Män*", naturligtvis icke blott af antagen ceremoni, utan i ordens fulla förstånd, i full mening att de äro det, genom fria lagar, de der aktas helige: och hvilke *Män* fördenskull ej böra handla skyggt, såsom *barnen*.

Min afsigt är ej, att direkt visa nyttan af tryckfriheten, hvilket vore att visa nyttan af ljuset. Men vådan af dess inskränkta begagnande vill jag visa och får visa, i stöd af sjelfva denna frihets lag.

Och på det jag må göra samma våda rätt åskådlig, vill jag i min inbillning antaga det värsta möjliga i denna del: det nemligen, att en stor *Tryckfrihet* kan gifvas, som på hufvudhåret liknar ett stort *Trycktvång*, hvilket tvång, midt under ögonen på den fria lagen, vi ju alle måste föreställa oss tusende resor värre, skamligare, mer förnedrande och revolterande ett ädelt sinne, än all censur, alla confiskationer, alla fiskaliska hotelser och admonitioner, ja värre än bål och bilor, der nemligen allt sådant är i lag tillåtet, så att man vet hvarefter man skall rätta sig. Jag vill visa, helt kort och tydligt, huru detta olagliga trycktvång gradvis kan uppkomma, ökas, rotfästa sig, och hvad ändtligen deraf följer, eller kan följa.

Det är en känd sak, att i alla tider kunna gifvas personer, hvilke frukta Tryckfriheten. Sådane äro: 1. de *Elake*, 2. de *Okunnige* med pretention, 3. *Mesar*, 4. *Slendrianister*, 5. *Vinglare* och *Äfventyrare*. Alle desse, när de se, att hon ej stort begagnas, tänka, "Det är skönt!" men darra likväl vid blotta tanken, att hon ändå finnes, "ty" (mena de) "bäst det är, så kan man ju trycka något om oss." Dernäst — hvad tror ni om den stora massan, Folket? Hatar eller fruktar det Tryckfriheten? visst icke: men jag skall säga, huru föga, det ock är att räkna på. I England till ex. har begreppet om och kärleken för Tryckfriheten blifvit insupet med modersmjölken: Engelsmannen anser henne så naturlig och fast beståndande, som äganderätten. Så icke hos oss, af ganska uppenbara skäl. Denna frihet har här varit konjunktursvis gifven och återtagen, inskränkt och utvidgad, och allt i mon derefter prisad eller förkastad, samt således efter allt utseende

ansedd

ansedd lika med hvarje annan liten gunst eller nåd, den man efter godtycke ger och tar igen. I följd af hvilket vacklande system Svensken ej kunnat lära sig skatta denna frihet, och i allmänhet icke vet eller tror, att hon är grundad i Guds och Naturens lag, utan i Politikens behag. Häri ligger första och störtsa orsaken, hvarföre Nationens några år tillbaka så häftigt upplossande eld för tryckfriheten småningom svalnat: och hvartill den andra stora orsaken är den här i landet beständigt öfverklagade och likväl förunderligen utan all hjelp lemnade olägenheten med tryck-alsters kringspridande. Ty häraf följer, att det lilla som i allmänna ämnen tryckes, hinner antingen platt icke eller så sent till folkets kunskap, att det förlorat nyhetens intresse: hvadan således detta folk, för hvars *upplysning* likväl så mången säger sig ifra, lefver och dör i *okunnighet*, eller fast värre, i en half och ytlig, genom löpande lösa ryk-

ten fortskaffad, och följaktligen skadlig kännedom om allmänna ärenden. Af detta förhållande skall nödvändigt följa ett slags liknöjdhet — ty huru vet man skatta hvad man ej förstår, eller hur kan man läsa det man ej får? — och det är just detta sakens skick, som tryckfrihetens nyss uppräknade fiender känna, och som kan komma dem förträffligen till pass. De skola också ej försumma, att betjena sig deraf: att, med visligt förtigande af orsakerna, endast åberopa deras verkan, och missbrukande Nationens namn, säga: "Nationen tyckes ej särdeles fråga efter Tryckfriheten, och lärer derför ej sörja, om hon förloras." De skola ändtligen sjelfve fräckt våga anmärka: "Hvartill gagnar en frihet, som ej begagnas? ock deri hafva de såvida rätt, som i frågan: "Hvartill gagnar ljuset, när man sitter i en källare?" Desse fiender — jag påstår ej, att de i detta ögonblick finnas, eller om de finnas, att de något förmå: men såsom de kunna finnas, så kun-

na de en gång framsticka sina mörka, misstänksamma hufvuden — desse fiender, om hvilkas möjliga existens och gemena lynne det i alla fall är både godt och lofligt att erinra, skola ock förstå, att skaffa sig anhang och inflytande öfver allt, hvarest man är så olyckligt dum, svag eller feg, att lyssna till dem. De gå i början försigtigt tillväga, taga små, men varsamma och säkra steg; de tissla och tassla, i hopens öron, som tror lätt, i *de* Storas öron, som älska makten, i allas deras öron, som hafva sina skäl att hata en *constitutionel* controll, hvilket Tryckfriheten just är. Huru länge de tissla och tassla, huru länge, genom deras tillställning, visar sig, här en liten förföljelse, der en prejudice, här ett enskilt hot, der ett litet tilltag utom lagen, ett litet skickligt språng genom de luckor han kan lemna, skall småningom verkan af dessa konstgrepp röja sig. Den ene skrämmes, den andre öfvertalas, den tredje får ett löfte, den fjerde får contant — hvarför icke? Aretino fick rödaste gull af Carl

V. och Frans I., för det han ej skulle skrifva satirer mot dem. "Det var alltför *litet* för en så *stor* dårskap," svarade han en gång, när den sistnämnde sände honom en guldked af 100 dukaters vigt. Men det bästa återstår. Lika väl beräknadt, men ofta med så plumpa steg, att åskådaren vill hisna, uppträder, eller har redan uppträdt det egentliga *packet*, alla staters lägsta och föraktligaste afskum, jag menar, som man väl kan inse, *fala och fega Skriftställare*. Man vet, hvad denna conjunktursfänad verkade under Napoleons tid, hvilket fenomen, om han var en tyrann, som det påstås; så — hafva ej just desse skriblerers falhet och feghet hjelpt till att bilda tyrannen? Ernst Moritz Arndt, eller, som han numera kallas, *der heilige Arndt*, sade 1808 om denna Skriftställarehydra: "Låt Satan fara ut ur helvetet och blifva Tyskarnas Konung, och genast skola hundrade och tusende pennor komma i rörelse, och ur alla möjliga grunder, med för-, mellan- och eftersat-

ser, ja om görligit är, med mellan- mellan- och efter- eftersatser, bevisa, hvilken lycka det är för verlden och synnerligen för Tyska Nationen, att Herr Satanas behagat åtaga sig regeringen öfver den". O hvad tidslängd fordrades ej, att uppräkna allt det onda sådane nedrige skrifvare åstadkommit! Ty de äro alltid allt, hvartill man vill hafva dem. Se de, att man uppöfver dem börjar fatta misstro till Tryckfriheten; stöter någon vilseförd Mäktig på dem, att de skola hejda en häftig ropares otidiga rop — ty slike ropare finnas alltid, särdeles i början af en tryckfrihetsperiod; — straxt äro de färdige till anfall, men till det vildaste, dårligaste anfall, ty liksom hade de fått Himlens patent på att utrota den rättfärdiga och den orättfärdiga, det onda och det goda, Sanningen och Lögnen; rusa de, lika blindt och ursinnigt, på sjelfva *friheten*, som på dess lilla stackars ropande missbrukare, hvars hela löjliga pojkyrsla kunnat möjligen vara glömd om två dagar, och skulle

säkert ofta varit det, om ej de sjelfve, conjunkturskräken, för en nådig Herres nick, ofta aldrahögst för en diné, rört upp det lumpna stojet. Ty desse personer hafva så liten ära, att de i morgon fördömma den de i går lofsjöngo, att de kusa som djur för makten, och, när den mäktige faller, trampa honom fräckt på nacken. Beggedera lika offentligt och med trots af all blygd. Hvad kunna de då ej göra mot Tryckfriheten, som i deras ögon är blott en liten intressant politisk dunst? ett litet glänsande aftonmoln, som kan förlora sig i nattens mörker? Nu, af dessa vilda anfall, af dessa slingrande sofismer och förskräckande hotelser med anarki och folkyra, och uppror och hvälfningar, och hela samhällets fall — af detta ursinniga larm, i början småningom, men snart hastigt växande, sedan skrifkrypen se att det samlar opinion, få tryckfrihetens fiender rigtigt vatten på sin qvarn. De, hvar i sin krets, vinka, hviska, ropa och rysa

till, allt efter det tempo, hvari skrifvarne spela. Mängden, som beständigt hör detta larm, ser dessa vinkar, hviskningar, rop och rysningar, genomlöpande alla möjliga skalor uppföre och nedföre, fram och tillbaka; mängden, som alltid tänker mindre än den äter och tror, måste ju först bli villrådig, sedan skygg och på sistone rädd; några af Tryckfrihetens vänner slutligen tystna, om ej för annat, åtminstone för det motståndarne äfven kunna förstå, när de äro rätt sluge, att mota de förras bemödanden såvida, att de försvåra, eller rent af hindra deras fortkomst till samma folks ögon, som sett de andras anfall, hvadan de redliges grunder framlagda göra liten eller ingen effekt. Och nu, till det ondas fullkomnande, behöfves det blott, att de maktägande jemväl börja vackla, att bland dem ett enda ansedt hufvud, förvirradt af dårarnas skrän, röjer fruktan för Tryckfriheten: att han af några beställsamme trapplöpare inbillas, det något tryckt

ord, någon offentliggjord *tanke* förorsakat den eller den lilla folkirringen, som likväl genom nerf i Styrelsens åtgärder genast blifvit dämpad, hvilket alltid sker, der en kraftfull Styrelse finnes, men hvilken irring skrifkräken likväl derefter veta på det farligaste måla och på det konstigaste sammanbinda med det stackars misstänkta *ordet* och den ofta lumpna *tanken*, som en annan motsatt *tanke* kunnat göra till intet — det behöfves ej mer för fullkomliga inträdandet af den period, hvars symptomer nu äro angifna, den period nemligen, som på en gång utmärker sig för stridigheten af uppenbar Tryckfrihet *i lagen*, och uppenbart Trycktvång *i verkligheten*. Ty då, som man finner, blir *Lag* ej längre *Verklighet*, utan blir — chimér och snara. Numera, sedan allting är så infamt väl förberedt, gör man snart flera proselyter. Numera, ty mängden är redan uppskrämd nog, tystnar det fega skrifställare-skriket, såsom

öfverflödigt, och på sin höjd lyckönskar man Nationen, hvars skribenter nu ändtligen börjat bli *betänksamme*, *foglige*, *tolerante* och *lugnt pröfvande*, hvilka rariteter betyda så mycket, som fege, krypande, darrande och förlamade. Det är naturligt, att detta samma Skriftställareparti, som befordrat *toleransen* och *lugnet*, skall derefter slå sig bäst ut. Det formerar sig nu till en stående, tongifvande Direction öfver allmänna förståndet och Nationens vett. Dess skrifter, hvilka genast kännas igen på jollerandan, svängningskonsten, ytligheten, suffisancen och den löjliga myndigheten, blifva nu ett slags organ af det slags opinion, som partiet *vill* göra gällande. I detta parties skrifter kan man nu ej sällan få se yttranden och omdömen opåtaldt fällas, vid hvilkas djerfhet, måhända någon gång olaglighet, man måste lifligen studsa, och för hvilka en skribent utom partiet säkert skulle antingen enskilt hotas, eller öppet

actioneras. Till en sådan underlighet, mine Läsare, kan ej gifvas mer än ett skäl af dessa tvenne: antingen äro mannens ord förut vederbörligen censurerade och af vissa orsaker autoriserade: eller ock har han, i känslan af sin höghet att vara medlem af den tongifvande Directionen, och kanske äggad eller narrad af ett mellanparti, gripit sig an alltför häftigt, samt följaktligen helt enkelt "förtölpat sig," hvarför ni ock kan vara säker, att han tillbörligen mellan fyra ögon tuktas. Ni observerar lätt, när sådant har händt den stackars varelsen, ty han blir derefter en tid bortåt så ynkeligt beskedlig, sänker vingarna, och *flaksar*, ända till att väcka er ömkan. Emellertid gifvas ännu alltid, och i det yttersta, några få, frihetens äkta vänner, som ej vilja fälla modet, som, så långt de kunna, motarbeta detta parties ton, erinra Folket dess lagliga rätt, söka uppväcka national-känslan och uppskaka de slumrande. Men dessa väckelser uträtta föga, och skola

alltid göras misstänkte. Desse ifrare, vore de än aldrig så ädle, skola — utom uppenbart våld, hvartill man i en sådan tidpunkt likväl ej har nog mod — erfara alla möjliga olägenheter, ända in i det minsta. Lock och påck, hot och hat, och alla dessa små tusende lister och funder, dem jag hvarken känner, eller vill känna, skola användas. Är man rätt fin, som dock måste vara rart i en period, hvars anda är misstro och skuggrädsla, så skall man tillä̈fventyrs låtsa antaga den fruktades parti: men som dermed är ingen mening, så röjes det snart, och sålunda blottställd för sin vankelmodighet, finnes ju ingen annan utväg, än att så der *sous main* förarga honom så länge, tills han omsider måste tiga. Ja, det är väl ock tänkbart, att om man ej vågar direkt anfalla *honom*, som ju kan hafva anhängare och en dag träda upp i spitsen för dem, så anfaller man hans, mindre fruktade, *Criticus*. Han bör dock ej tystna, invänder någon; han bör härda ut, ända till att sätta sin medbor-

gerliga existens på spel: ty friheten är mera än lifvet, och ett enda offer kan framkalla tusende ädlas, vettigas och behjertades pennor, som hastigt göra slut på det förnedrande tvånget. Detta är *väl* sagdt, men hvad händer? Folket är en gång försoffadt; en endas röst är för svag att höras, och lätt kan äfven hända, att motpartiet, hvars smädelser och insimulationer, hemliga och uppenbara, han hvarken orkat eller kunnat vederlägga, har hos detta försoffade folk gjort honom så *misstänkt*, att det icke mera *tror* honom. Ty det är mer än klart, att ett länge fortsatt ondt bemödande *måste* slutligen hafva en ond effekt på mängden: och det är alldeles ögonskenligt, att man vunnit allt, när man har mängden, antingen *för* sig, eller *passif*. Således skall nu slummern fortfara, och vederbörande, som en gång kastat lagen under bordet, skola ändtligen öppet nog låta förstå, att de ej längre tänka besvära sig dermed. Nu skola de börja fordra, att en auktor, som

vill trycka något aldrig så föga märkeligt — ty om det rätt märkeliga är ej mera frågan — skall uppvakta dem med sitt manuskript och ödmjukast *bedja*, att få njuta till godo den der dammiga lagen, som ligger der — under bordet. Och på denna förödmjukande bön kan ju svaras så amicalt och ljufligt: Men min bästa vän! sådant går aldrig i verlden an att trycka, ty, ser ni . . . . . Och här komma nu skäl och orsaker, konsiderationer och *omständigheter*, hvarvid den arme auktorn står dum och stum. Det är alltför möjligt, — och hvilket är råga på olyckan, — att desse vederbörande nu försigtigt krypa bakom en annan *högre* vederbörande, som, om han visste rätta sammanhanget, skulle tilläfventyrs göra slag i saken. Ty all historia visar, huru det går an, att skjuta skulden från sig sjelf och på Regenten, att säga honom rädd, der man fruktar sjelf, och att sätta honom i mörkret, när man sjelf vill sitta

i ljuset. Det är på detta sätt, som Regenten blir misstänkt hos Folket och Folket hos Regenten; det var på denna väg, hvilket nu erkännes, som Ludvig XVI gick sin sista gång. Och ändtligen, — för att sluta denna inbillningstafla, — ändtligen skulle ni under en sådan olaglig trycktvångs-period få höra de löjligaste, mest galna och vidunderliga *tydningar* på ord och tankar: ni kan i all er varma redlighet, i all den frommaste oskuld och ädlaste vilja göra en reflexion, en anmärkning, så lugn och oförargerlig, att den under det strängaste *lagliga* trycktvång fått passera genom en ängsligt nagelfarande Censors hand — och i den period jag målar, skulle era ord knappt komma i dagen, förrän man i dem kunde finna en syftning, hvaråt ni ej tänkt, och den ni ville trotsa all verldens granskare att upptäcka. Låt nu ett par gånger sådant hända och göras offentligt — och någon tryckfrihet existerar ej mer: ty en del skall ned-

lägga pennan af *harm*, emedan menniskor äro menniskor, af hvilka man ej kan fordra en Guds tålmodighet, och en annan del, den största, skall frukta att i hvarje rad kunna nedskrifva ett brott, icke mot lagen, ty en overksam lag är ingen lag, utan mot dem, som hafva gjort honom kraftlös. I detta förnedrade tillstånd skall nu den arma Tryckfriheten ligga och vändas och kämpa med sista andetaget, till dess en dag hennes fiender gälla så mycket, att hon ändtligen slocknar ut och dör en stilla död, — sörjd af Snillet, af patrioten, af sina ofta svärmande, men alltid heligt svärmande vänner, af förnuftet och af alla höga och ädla själar. Så uppkommer och börjas det *lagliga* trycktvånget. Så inträder den allmänna dvalans, barnaböckernas, dramernas och romanernas period, — den vi ju alle minnas! — hvarunder all hög tanke, ja nästan all *tanke*, är fågelfri, all *Idé* brott och all *Sanning* förfärlig. Så dväljes folket i sömn och mör-

ker: tigande och misstänksam ser den ene på den andra: han rädes sitt barn, sitt husfolk, sin sköt-vän. Lif och lust äro försvunna; alla ädlas och frias samqväm likna begrafningsfester, och en dyster phlegmatico-melankolisk ande hvilar öfver landet och öfver Folket, närande sin andeliga varelse med dagens vanliga historier och sömniga tidningspapper; någon gång uppskakadt och stirrande vid berättelsen om ett blodigt krig, den det begärligt slukar, emedan det dock är något att *tala* om.... Ja, mine Läsare! *denna* tid minnas vi alle!

Mitt ämne är väl icke uttömdt, men kan ej heller vara det, då jag blott tecknat — i fantasien. Jag hoppas dock, att detta skall vara tillräckligt för ändamålet. Man skall kanske säga, "att min fantasi är nog mörk." Det är möjligt. Men då, som jag i bör-

i början sade, man ej kan tänka sig ett *sämre* tillstånd, än uppenbart tvång under tillvarelsen af uppenbar frihet i lagen, så kunna ej heller, till målningen af ett så skamligt tillstånd, några *ljusa* färger användas, om annars taflan skall äga något *sant*.

Men hela denna målning är ju största triumf för ett folk, som ej behöfver lämpa den på sig! Så att min mening ingalunda är, att någon skall dervid studsa, och dystert ana en skymt af dess mörka verklighet. Sådant vore att se spöken der inga finnas, der tvertom idel ljus och glada gestalter omge oss. Men just i denna ljusa och glada tidpunkt är det både godt och klokt, att minnas de menskliga ödenas dolda gång, att erinra sig förflutna mörka tider och att heldre för ofta, än för sällan, framställa ideer och sanningar, hvilka väl

kunna *sägas*, men aldrig *bevisas* komma i otid, eller *mal á propos*, när de röra ett så vigtigt ämne. När en gifven frihet ej nog begagnas, såsom oemotsägligen förhållandet är med vår stora tryckfrihet, och hvaröfver ej sällan både klagas och undras; då är, — om någonsin — just rätta tiden inne, att erinra folket hvad det *har*, och kan *förlora*, så länge verlden är verld och menniskor äro menniskor. — Detta är min skrifts *anledning* och hela försvar.

Funnes här, i denna stund, ett sådant tvång, en sådan sinnesstämning och sömnens anda, som jag målat; då skulle jag hvarken skrifvit, eller kanske dristat skrifva; då skulle ock min skrift ingenting uträttat. Deremot hoppas jag, att den nu skall göra mången frihetens vän rätt varm om hufvudet. — Och detta är min skrifts hela *afsigt*.

* * *

Att Riksens Ständer velat göra tryckfriheten hos oss bofast, bevisas så väl genom dess vunna egenskap af grundlag, som genom inrättandet af en *Jury* till domare i tryckfrihetsmål. Att ej förgäta, det vi äfven hafve särskilta "Comiterade till Tryckfrihetens vård." Vi kunne, såvida, ej begära en större säkerhet.

Det oaktadt, torde Tryckfrihetslagen hafva åtskilliga brister, större och smärre. De sednare må lemnas derhän: de förre kunna deremot ej nog snart afhjelpas.

Desse äro — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

olägenheter och äfventyr.

Flere aktningsvärde och upplyste män vid 1812 års Riksdag *) voro äfven af denna tanke och bevisade grundligen, att då namnsedel i alla fall genast i ett tryckfrihetsmåls början borde brytas (som nu äfven sker), och således rätta parten inställas, hade Samhället all möjlig säkerhet: hvaremot den osäkerhet och olägenhet, som för periodiska skrifters utgifvare från ofvannämnde stadganden härflöte, tillskyndade samhället allsingen motsvarande fördel, o. s. v. Samma stadganden kunna ock förorsaka — hvilket väl torde varit märkbart — att allmänheten, i ovisshet huru länge en periodisk skrift kan fortfara, skall föga bidraga till dess fortkomst: och den mest skicklige skall derigenom hindras från att gagna sitt fädernesland på detta sätt. Hr Gr. F. B. Schwe-

*) Se Transsumt af Högloſl. Ridderskapets och Adelns Protokoller angående Tryckfrihetsfrågans behandling vid Riksdagen i Örebro år 1812.

rin påstår ju öppet (se Läsning till utbredande af medborgerl. Kunskaper, 3:dje H.), att han vid närmare eftersinnande blifvit afskräckt genom den Hof-Canzleren i lag medgifna rättigheten att inhibera. Men om det vore möjligt, att ännu mer förundra sig öfver denna rättighet, skulle ens förundran ökas vid förhållandet, att Hof-Canzleren ej en gång är skyldig uppgifva *orsaken*, hvarföre han inhiberar. Ty deraf skall ju kunna hända, att den ene författaren efter den andre kan falla i snaran, då ingen bestämdt vet, för *hvilka* tankar, ord eller ideer den eller den skriften blef inhiberad. Antag nu äfven, att en antingen svag eller egenmäktig och despotisk man innehade Hof-Canzlers-Embetet! Hvad följden skulle deraf blifva, är klart. Och ändtligen visar erfarenheten, att om meningen med stadganderne varit att hindra smädskrifters hastiga spridande — hvilket likväl aldrabäst hindras genom fermt åtal i rätter tid — så har

ändamålet platt icke vunnits, ty vi erforo ej längesedan, att sådana de mest skändliga skrifter under ströskriftsform utkommo och spriddes med större fart och till större antal, än någonsin en periodisk skrift blifvit spridd.

På grund af alla dessa olägenheter — att förtiga äfven öfverklagade och bevisade *varningar* till periodiska skrifters utgifvare, till hvilka varningar Tryckfrihetslagen ingenstädes ger anledning — och då inhibition af en periodisk skrift, om ock ej rättegång följer, är i alla fall ett slags straff (såvida förlusten af någons egendom så skall anses), följaktligen äfven stridande emot Regerings-Formens ofvan åberopade §., som bjuder, att en författare kan icke i annat fall *straffas* för en skrift, än då dess innehåll strider emot tydlig lag; samt då en utgifvare äfven möjligtvis kan förnekas, att någon *annan* pe-

riodisk skrift utgifva, och deraf följer, enligt Hr A. Spaldencreuz's märkvärdiga yttrande vid 1812 års riksdag, "att en sådan utgifvare skulle således bli den ende medborgare i staten, som genom Lag kunde fråntagas rättigheten eller möjligheten att förbättra sig;" hoppas man, det merberörde stadganden en dag skola upphäfvas, och *alla* förhjelpas till en *lika* rätt, alla njuta en *lika* frihet, hvarigenom ock samhället vinner bästa *säkerhet*.

Die Tyrannei übt schnöd're Willkühr nicht,
Als ein Gesetz, nach Gunsten umgedeutelt.
F. L. Z. Werner.

Rättelser:

Sid. 6, *r.* 20, *står:* att en; *läs:* att ju en. —
— 11, — 17, — onödig; — onödiga. —
— 16, — 14, 15 *och* 16, *läs:* hafva begreppet om och kärleken för Tryckfriheten blifvit insupna *&c.*

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

e-böcker från ditt bibliotek av

eBooks on Demand

digitaliserad av

Kungliga Biblioteket

National Library of Sweden